

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Розвиток комунікативних умінь у здобувачів вищої освіти соціономічних спеціальностей

Виконала студентка групи П-4
спеціальності 053 Психологія
КУЩ Вероніка Ігорівна
Керівник: Панов М. С.
Рецензент: Родіна Н. В.
Нормоконтроль _____ Анастасія ЛАПТЄВА

Запоріжжя
2022 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 79 с., 1 табл., 3 рис., 85 джерел.

Мета дослідження – з'ясування впливу навчального процесу на становлення комунікативних умінь студентів соціономічних спеціальностей.

Об'єкт дослідження – розвиток комунікативних умінь особистості.

Предмет дослідження – вплив навчання за соціономічними спеціальностями на результативність процесу розвитку комунікативних умінь здобувачів вищої освіти.

Проблема комунікації посідає сьогодні одне з центральних місць у суспільстві, адже знання у вигляді інформації перетворилися за останні десятиріччя на головний фактор подальшого розвитку людства. За таких умов на вищу школу покладається важлива місія підготовки майбутніх фахівців до життєдіяльності в межах інформаційного простору, формування в них здатності успішно організовувати ділову комунікацію.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, узагальнення і систематизація наукових даних;
- емпіричні методи: психодіагностичні методики: методика оцінки комунікативних та організаторських здібностей (КОС) (шкала «комунікативні вміння»), тест Комунікативний профіль особистості, тест діагностики загального рівня комунікабельності (тест Ряховського).

Одержані дані були оброблені прийомами математичної статистики: непараметричний критерій Манна-Уїтні (U). Для обробки даних було використано програмне забезпечення: SPSS 11.0 for Windows та Microsoft Excel 2003.

**РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ, ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ,
СОЦІОНОМІЧНІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ.**

ВСТУП

Актуальність дослідження. Вища освіта в Україні переживає кардинальні перетворення. Це стосується як впровадження новітніх форм організації навчального процесу (кредитно-модульна система, дистанційна освіта, інтерактивні комплекси навчання тощо), так і перегляду самого його змісту. Європейська інтеграція, курс на яку взяла наша держава, вимагає від закладів вищої освіти з підготовки фахівців, здатних до роботи за умов постіндустріального та інформаційного суспільства, яким є сучасна світова спільнота. Державна національна програма «Освіта (Україна XXI ст.)» однією з чільних вимог до професійної підготовки майбутнього фахівця визначає сформованість його мовної і мовленнєвої компетенції.

Суспільство являє собою багатоякісну і багаторівневу систему відношень людини до світу. Воно включає не лише відношення людини до предметного світу, а й до інших людей, з якими вона вступає в прямі і опосередковані контакти, тобто спілкування.

Тому спілкування та комунікативні вміння здобувачів вищої освіти є пріоритетним компонентом у професійній підготовці. Національне відродження України неможливе без вільного володіння майбутньою інтелектуальною елітою суспільства українською мовою, що статтею 10 Конституції України утверджена як державна і є засобом міжнаціонального спілкування. За умов орієнтації закладів вищої освіти на всебічний і гармонійний розвиток особистості, посилення зв'язку змісту навчання з обраною професією, особливого значення для формування мовної й мовленнєвої компетенції здобувачів вищої освіти набуває вдосконалення комунікативних вмінь ще на етапі навчання у закладі вищої освіти.

Проблема комунікації посідає сьогодні одне з центральних місць у суспільстві, адже знання у вигляді інформації перетворилися за останні десятиріччя на головний фактор подальшого розвитку людства. За таких умов

на вищу школу покладається важлива місія підготовки майбутніх фахівців до життєдіяльності в межах інформаційного простору, формування в них здатності успішно організувати ділову комунікацію.

Об'єкт дослідження – розвиток комунікативних умінь особистості.

Предмет дослідження – вплив навчання за соціономічними спеціальностями на результативність процесу розвитку комунікативних умінь здобувачів вищої освіти.

Мета дослідження – з'ясування впливу навчального процесу на становлення комунікативних умінь студентів соціономічних спеціальностей.

Завдання дослідження:

1. Описати теоретичні підходи до проблеми розвитку комунікативних умінь здобувачів вищої освіти у закладі вищої освіти.

2. Емпірично дослідити та порівняти рівень розвитку комунікативних умінь здобувачів вищої освіти початкових і старших курсів соціономічних спеціальностей.

3. Розробити тренінгову програму формування комунікативних умінь здобувачів вищої освіти.

Методологічну та теоретичну основу дослідження складають: загальнотеоретичні положення наукової психології про сутність особистості, закономірності її становлення та розвитку (Г. Абрамова, І. Бех, М. Боришевський, Л. Божович, Л. Виготський, І. Кон, Г. Костюк, С. Максименко, О. Реан, В. Рибалка); теорії комунікативної компетентності як багатовимірного феномена (В. Бездухов, С. Гончаренко, Б. Ельконін, В. Кан-Калик, О. Касаткіна, О. Леонт'єв, А. Маркова, В. Петровська та ін.); наукові підходи до формування комунікативних умінь засобами соціально-психологічного тренінгу (М. Васильєв, Ю. Жуков, В. Захаров, Г. Марасанов, Є. Сидоренко, Н. Хрящева).

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, узагальнення і систематизація наукових даних;

- емпіричні методи: психодіагностичні методики: методика оцінки комунікативних та організаторських здібностей (КОС) (шкала «комунікативні вміння»), тест Комунікативний профіль особистості, тест діагностики загального рівня комунікабельності (тест Ряховського).

Одержані дані були оброблені прийомами математичної статистики: непараметричний критерій Манна-Уїтні (U). Для обробки даних було використано програмне забезпечення: SPSS 11.0 for Windows та Microsoft Excel 2003.

Експериментальна база: Національний університет «Запорізька політехніка».

Практичне значення роботи: розроблено тренінгову програму формування комунікативних умінь здобувачів вищої освіти. Результати дослідження можуть бути використані у роботі практичних психологів системи освіти.

Апробація результатів дослідження. III Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел загальною кількістю 85. Загальний обсяг 79 сторінок, основного тексту – 69.

ВИСНОВКИ

Проведені теоретичне й емпіричне дослідження окресленої нами проблеми дозволило зробити такі висновки:

1. На сьогодні категорії «спілкування» та «комунікація» в психологічній і педагогічній науках розглядаються як найбільш важливі сторони способу життя людини. Теоретичний аналіз літератури дає можливість уточнити та розмежувати названі категорії у вузькому розумінні термінів та визначити останнє як складний процес, у ході якого відбувається не лише обмін інформацією, а й її формування, кодування, декодування, уточнення, розвиток, тобто що людина думає перед тим, як виголосити інформацію, яким чином виразити свою думку, як реагує на цю інформацію співрозмовник, яким чином відбувається процес обговорення.

Теоретичним підґрунтям, яке може презентувати спілкування та комунікацію як соціально-психологічну реальність, виступає «комунікативна компетентність». Під останньою розуміється інтегральне утворення, побудоване на комбінації відповідних пізнавальних відношень, практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань, умінь і всього того, що необхідне для активного спілкування та взаємодії. Таке утворення пронизує всі сфери людського життя й охоплює: компетентність у здійсненні перцептивної та інтерактивної функції спілкування, вміння слухати (рефлексивне та нерелфлексивне слухання), вміння й навички вербального та невербального спілкування, асертивність, лідерські вміння, конфліктну компетентність, ораторські вміння та вміння адаптувати мову до специфіки аудиторії, рольову компетентність, емпатію. Це компетентність у міжособистісному сприйнятті, міжособистісній комунікації, міжособистісній взаємодії, що дає можливість трактувати комунікативну компетентність як основу соціальної компетентності особистості.

Формування необхідних вмінь, знань, які є важливими для виконання професійної діяльності і можливості добитися успіхів у професійній кар'єрі в подальшому, відбувається протягом навчання студентів у закладі вищої освіти. Одним з головних завдань вузівської підготовки фахівців соціономічних спеціальностей є формування у них комунікативних вмінь.

2. Використані в нашому дослідженні методики: методика оцінки комунікативних та організаторських здібностей (КОС), комунікативний профіль особистості, діагностика загального рівня комунікабельності (тест В. Ряховського) дають можливість зробити висновок, що за більшістю показників студенти і других, і четвертих курсів демонструють середній рівень розвитку комунікативних вмінь, який є недостатнім для ефективного здійснення професійної діяльності за соціономічним фахом.

Рівень розвитку комунікативних вмінь студентів других курсів знаходиться дещо на нижчому рівні, ніж студентів четвертих курсів. Але статистично значимі відмінності було виявлено лише за двома показниками – «комунікативні здібності» та «легкість спілкування».

Проведене дослідження показало, що стихійний розвиток комунікативних вмінь протягом навчання у закладі вищої освіти не здатний забезпечити здобувачам вищої освіти необхідний рівень комунікативного розвитку для якісного опанування професією та виконання професійних обов'язків. І для того, щоб пришвидшити цей процес та підвищити рівень комунікативної компетентності студентів і розвивати в них усвідомлення і готовність до майбутньої професійної діяльності необхідно розробляти та впроваджувати програми психокорекційних впливів.

3. У навчально-виховній практиці сучасних закладів вищої освіти спеціальні психологічні методи активного впливу на особистість з метою професійної психокорекції її якостей поки що не набули широкого розповсюдження. Проте це, на нашу думку, забезпечили б цілеспрямований розвиток умінь та навичок професійних взаємодій майбутнього спеціаліста, їх самопізнання. Соціально-психологічний тренінг, як активна форма

підготовки, являє собою цілісну психолого-педагогічну систему, здатну допомагати людині у глибинному пізнанні нею як іншої людини, так і самої себе, своїх умінь спілкуватись і впливати на інших.

Застосування розробленого нами тренінгу комунікативної компетентності при підготовці студентів вищих навчальних закладів соціономічних спеціальностей дозволить розвинути у них вміння організовувати свою взаємодію з іншими, розвинути комунікативні вміння, виробити навички професійного спілкування поведінки в дискусії.

Перспективи подальших досліджень ми пов'язуємо з поглибленим вивченням психологічних механізмів формування комунікативної компетентності в межах системи освіти; вивченням факторів, які заважають становленню достатнього рівня комунікативної компетентності; дослідженням ціннісно-мотиваційної зумовленості розвитку комунікативних умінь молоді.